

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voer Europese realpolitik om onze waarden overeind te houden

De huidige geopolitieke verschuivingen vragen om een eigen christendemocratische middenkoers tussen de cynische machtspolitiek van rechts en de naïeve moraalpolitiek van links. Morele zelfingenomenheid moet plaatsmaken voor prudente machtspolitiek op basis van de ordenende rol van het recht.

door Anne Blanksma Çeta, Elise Priester, Iris Scholten en Daan van de Watering

De auteurs zijn allen lid van de CDA Commissie Buitenland.

De wereldorde die mede door christendemocraten is opgebouwd na de Tweede Wereldoorlog is aan het kantelen. Hieraan liggen structurele ontwikkelingen ten grondslag – zoals de terugkeer van geopolitieke machtsstrijd en de erosie van westerse ideeëndominantie – die door het presidentschap van Donald Trump versneld plaatsvinden. Opkomende machten, zoals India en Saoedi-Arabië, eisen een plek op het wereldtoneel. Europa wordt kleiner in een grotere wereld. De oude orde is blijvend veranderd en een nieuwe tijd dient zich aan. Liberale democratie en multilateralisme zijn hierin niet langer vanzelfsprekend of toonbepalend. Nederland en Europa zijn slecht op deze nieuwe tijding voorbereid.

Hoe moet het CDA in deze context zijn buitenlandbeleid vormgeven? En in hoeverre kan het CDA daarbij nog gestalte geven aan zijn kernwaarden? Hierover gaat onze adviesnota *Macht en moraal in een kantelende wereldorde* die de CDA Commissie Buitenland onlangs op verzoek van de Tweede Kamerfractie heeft opgesteld.¹

Verantwoordelijk buitenlandbeleid

In dit advies stellen wij dat de huidige geopolitieke context Nederland dwingt tot meer realpolitik in zijn buitenlandbeleid, met een versterkte rol voor de EU, om onze waarden overeind te houden. Wij noemen dit verantwoordelijk buitenlandbeleid. Wij roepen op om verantwoordelijkheid

te nemen voor de vitale belangen en fundamentele waarden die voor Nederland en Europa op het spel staan in een kantelende wereldorde, op basis van een realistische inschatting van de internationale betrekkingen. Verantwoordelijkheid nemen betekent ook dat we handelen vanuit onze christendemocratische kernwaarden: gespreide verantwoordelijkheid, solidariteit, publieke gerechtigheid en rentmeesterschap.

Voor inspiratie grijpen we terug op het christelijk realisme van predikant, activist en academicus Reinhold Niebuhr (1892-1971).² Zijn realisme is niet cynisch in de toepassing van macht, zoals Trumps 'Make America Great Again' of Wilders' 'Eigen volk eerst'. Niebuhrs realisme gaat uit van de onvermijdelijkheid van eigenbelang en conflict in een gebroken wereld. In plaats van cynisme vergt dit een verantwoordelijk gebruik van machtspolitiek om

slagkracht heeft verloren.³ Een en ander vergt een pruderter buitenlandbeleid waarin we veel meer uitgaan van wederkerigheid en gelijkwaardigheid.

Eigen middenkoers tussen cynisch rechts en naïef links

Niebuhr biedt ook inspiratie voor de positionering van de christendemocratie tussen partijen op (radicaal-)rechts die zich verschansen (zoals dit kabinet, dat bezuinigt op ontwikkelingssamenwerking en in Europa vooral op de rem tract), en partijen op links die waarden uitroepen tot absolute ijkpunten van hun buitenlandbeleid. Macht en moraal zijn echter twee kanten van dezelfde medaille, zoals de steun voor Oekraïne en de herbewapening van Europa onlosmakelijk verbonden zijn met vrede en vrijheid in Nederland. Oekraïne vormt ook op een andere manier een inspiratiebron,

namelijk dat patriottisme kan samengaan met Europese lotsverbondenheid. In de nieuwe tijd vallen onze nationale veiligheidsbelangen en Europese samenwerking steeds meer samen. Dit komt ook tot

Macht en moraal zijn twee kanten van dezelfde medaille

tot de best mogelijke (maar nog altijd imperfecte) morele uitkomsten te komen. Om toch morele uitkomsten in internationale betrekkingen te bewerkstelligen, is organisatie van macht en tegenmacht nodig; machts evenwicht, verdelen van de macht, elkaar controlerende machten. De ordenende rol van recht is daarin belangrijk. Niebuhr waarschuwt hierbij voor de verraderlijkheid van moralisme, omdat het kan verblinden voor het perspectief van de ander. We plukken op dit moment de zure vruchten van de hoogmoed van westerse waarden in het Globale Zuiden, waar we afgerekend worden op de zelfingenomen toon die te vaak ons buitenlandbeleid heeft gekenmerkt. Zo werd in het vorige nummer van *Christen Democratische Verkenningen* duidelijk hoezeer Europa hierdoor in veel Afrikaanse landen aan diplomatieke

uitdrukking in resultaten uit opinieonderzoek, waarin nationale trots en vertrouwen in de EU steeds vaker samengaan.⁴ Ondertussen bepalen ingesleten tegenstellingen tussen nationalist en kosmopolieten (en tussen cynici en moralisten) nog steeds de polariserende scheidslijnen in ons land. Sinds 2010 hebben die te vaak ook de stemming binnen het CDA bepaald. De huidige geopolitieke verschuivingen bieden in die zin ook een kans voor het CDA om deze scheidslijnen te overbruggen en veel uitgesprokener een eigen positie in te nemen – een die niet meebuigt met cynisch rechts of naïef links.

Pijnlijke keuzes durven maken

Verantwoordelijk buitenlandbeleid is geen politiek op de pof en vergt offerbereidheid om

onze gemeenschappelijke waarden overeind te houden. Dit vergt pijnlijke keuzes die het CDA bereid moet zijn te maken en uit te dragen. In ons advies werken we een aantal van dit soort moeilijke keuzes uit:

1. Om overeind te blijven in een gevaarlijke wereld moeten we de EU versterken. Het CDA moet hiervoor verzet op basis van nationale deelbelangen aan de kant zetten – zoals bij eurobonds, industriepolitiek en vetorecht. Om diversiteit binnen een hechter samenwerkend Europa te waarborgen is hierbij het adagium: ‘sterk naar buiten, zacht naar binnen’.⁵
2. We moeten in het buitenlandbeleid pijnlijke keuzes durven maken tussen verschillende kwaden. Zo steunen we (onder voorwaarden) een Europese mijnbouwdeal met een corrupte en autocratische Servische regering vanwege doorslaggevend geopolitiek belang, ondanks grootschalig maatschappelijk en oppositioneel verzet daartegen. In dit kader steunen wij ook de goedkeuring van het Mercosur-handelsverdrag. Hoewel niet valt uit te sluiten dat individuele bedrijven nadeel gaan ondervinden van het verdrag, biedt het verdrag voor Nederland en de EU belangrijke geopolitieke en macro-economische voordelen die zwaarder wegen. In een tijd van handelsoorlogen en protectionisme moeten we handel weer veel meer inzetten om relaties met gelijkgezinde landen te intensiveren en aanvoer van kritieke importen (zoals bepaalde grondstoffen) veilig te stellen.
3. We moeten terughoudend zijn in de moraliserende toon van onze buitenlandpolitiek. Morele zelfingenomenheid moet plaatsmaken voor prudente machtspolitiek op basis van wederzijdse belangen en gelijkwaardigheid (ook waar hiervoor slechts beperkte aanknopingspunten zijn, zoals met autoritaire regimes).
4. Wel moeten we consequent zijn in de toepassing van internationaal recht als ordenend principe in de relaties tussen

landen. Dit betekent dat we niet kunnen weggijken bij het plegen van oorlogsmisdaden door bondgenoot Israël.⁶

5. Gevolgenethiek moet leidend zijn bij de afwegingen in het buitenlandbeleid. Zo is terughoudendheid gepast bij het sturen van een Europese militaire vredesmissie in Oekraïne als hiervoor de noodzakelijke afschrikkingsmacht ontbreekt. Europese

Bron: Anne Blanksma

afschrikking richting Rusland heeft alleen zin als we die kunnen waarmaken.

Om geopolitieke dreigingen in een kantelende wereldorde het hoofd te bieden, dienen we

zoals vrijheid, democratie en solidariteit te keren.⁷ Als partij van waarden en normen ligt hier voor het CDA een belangrijke taak door middel van initiatieven in het onderwijs, de maatschappelijke diensttijd en vrijwilligersorganisaties. Zo kunnen we ook in de eenentwintigste eeuw als christendemocraten blijven voortbouwen aan een wereldorde die ons goedgezind blijft.

We moeten in het buitenlandbeleid pijnlijke keuzes durven maken tussen verschillende kwaden

te investeren in een weerbare samenleving. Noodpakketten en andere maatregelen die onze veiligheid vergroten zijn hiervoor niet genoeg. Voor verhoogde weerbaarheid is ook een waardenoffensief – een ethisch reveil – nodig om onze veronachtzaming van collectieve waarden

Meer weten? Bezoek www.cda.nl/ kantelendewereldorde. Download hier het volledige advies van de CDA Commissie Buitenland, of beluister het interview hierover met hoofdauteur Anne Blanksma Çeta in de podcast *Buitenland met Boswijk*.

1 CDA Buitenlandcommissie, *Macht en moraal in een kantelende wereldorde. Tien aanbevelingen voor verantwoordelijk buitenlandbeleid*. Den Haag: CDA, december 2024. Zie www.cda.nl/kantelendewereldorde

2 Zie Jeremy L. Sabella, *Reinhold Niebuhr. Amerika's politieke geweten*. Middelburg: Skandalon, 2024.

3 Zie Roel van der Veen, 'Europa en Afrika in een woelige wereld', *Christen Democratische Verkenningen* 45 (2025), nr. 1, pp. 61-67.

4 Anne Blanksma Çeta, 'Nationale trots gaat steeds vaker samen met vertrouwen in EU', *Christen Democratische Verkenningen* 42 (2022), nr. 3, pp. 36-39.

5 Voor een uitwerking van 'sterk naar buiten, zacht naar binnen', zie: René Cuperus, *7 Mythen über Europa. Plädoyer für ein vorsichtiges Europa*. Bonn: Dietz, 2021.

6 Notitie over het conflict tussen Israël en Palestina, CDA Commissie Buitenland, december 2024. Zie <https://www.cda.nl/cda-internationaal/nieuws/cda-commissie-buitenland-biedt-vernieuwd-advies-over-het-midden-oosten>

7 Karen van Oudenhoven, 'Nederland behoeft groot onderhoud van de democratische principes', *Het Financieele Dagblad*, 23 maart 2025. Gratis te lezen op de website van het Sociaal en Cultureel Planbureau: <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2025/03/24/nederland-behoeft-groot-onderhoud-van-de-democratische-principes>